

Hatékony-e mezőgazdaságunk?

A gazdasági élet belső dialektikája — amit a gazdaságilag fejlett országok gyakorlata is bizonyít — az, hogy a civilizáció és a haladás egyedül járható útja minden ország számára: modern ipari állammá válni. A termelőerők rohamos fejlődésével egyidejűleg e felemelkedés során lényeges szerkezeti átalakulások is végbemennek. A nemzetgazdaságon belül az ipar élre tör, fajsúlya egyre növekszik. Az iparosítással párhuzamosan jelentős városiasodási folyamat indul meg, a mezőgazdaság aránya pedig csökken. Ha ez így igaz, akkor van-e egyáltalán értelme a mezőgazdasági termelést a mérlegre tenni, eredményességét feszegetni?

Igen is, nem is. Mert az iparosodás és az urbanizálódás hatására a mezőgazdaság részaránya valóban csökken. Ennek kézzelfogható bizonyítéka, az, hogy az aktív lakosságból egyre kisebb hányad dolgozik a mezőgazdaságban, következésképpen a mezőgazdaság hozzájárulásának részaránya egyre kisebb, nemcsak a társadalmi össztermékben, hanem a nemzeti jövedelemben is. Ez a „lemorzsolódás” — amely vitathatatlanul haladó folyamat — a társadalomtól anyagi áldozatokat igényel, ugyanis a mezőgazdaságból valaki csak úgy távozhat — anélkül, hogy fennakadás ne legyen —, ha ott maradó társa helyette is termel. Ez viszont csak akkor lehetséges, ha munkája termelékenyebb. A munka termelékenysége pedig csak akkor nő, ha ennek objektív és szubjektív feltételeit megteremtjük, vagyis ha a mezőgazdaságból eltávozó eleven munkacrőt gépi (holt) munkával helyettesítjük. Ezt a gyorsan fejlődő ipar szolgáltatja. Az iparosítás is jelentős anyagi és pénzeszközöket emészt fel. Tehát ahhoz, hogy valaki a mezőgazdaságból eltávozhasson, ipari eredetű termelőeszközzel kell munkáját helyettesíteni, ehhez viszont egyrészt modern szerkezetű iparra van szükség, hogy a mezőgazdaságból eltávozó munkacrőt foglalkoztatni lehessen.

Hazánkban ez a strukturális átrétegződés igen gyors ütemű. 1950-ben az aktív lakosság 72,80%-a a mezőgazdaságban dolgozott, 1970-ben ez az arány már csak kb. 50%-os lesz. Becslések szerint nálunk egyetlen mezőgazdaságban dolgozó három ember számára elégséges mezőgazdasági terméket képes előállítani.

Milyen „arat” fizettünk e haladásért? Nincsenek pontos adataink arról, hogy mennyibe került az átrétegződés. Az állam 1950 és 1969 között csupán a mezőgazdaságba kb. 100 milliárd lejt fektetett be és sok száz milliárd lejt az iparba. Mivel ezek a befektetések egyidejűleg növelik a termelékenységet, a termelést, és ugyanakkor a termelők struktúráját is átalakítják, nehéz még hozzávetőleges pontossággal is megállapítani, hány lejbe kerül egy mezőgazdasági dolgozó áttelepülése az iparba. Mindenesetre az összes beruházásokból ítélve, nem kevésbe.

A mezőgazdaság hatékonyságának vizsgálatát az is indokolja, hogy nálunk ez az átrétegződési folyamat még javában folyik. Az, hogy felzárkózunk a gazdaságilag fejlett országok mezőgazdasági hatékonyságának színvonalára (10 hektár szántóra egy traktor és 400 kg műtrágya), még további milliárdokat igényel. Szakíróink becslése szerint csupán talajjavítási munkákra (öntözés, lecsapolás) körülbelül még további 100 milliárd lejt kell fordítani, nem is szólva a gépgyártáshoz és kemizálás-hoz szükséges összegéről.

Nem kerülhetők el ezek az óriási kiadások? Nem, mivel ez a modern termelőerők fejlődésének szükségszerű követelménye, ez az egyetlen racionális és járható út. Bár nem lehet elkerülni, de feltétlenül csökkenteni lehet ezt a társadalmi áldozatot. Hogyan? Ha hatékonyabban, eredményesebben gazdálkodunk. Nem érdektelen tehát megvizsgálni az elmúlt időszak tapasztalatait. Ez többek között azért is szükséges, mert az egész nemzetgazdaság hatékonyságának és eredményességének fokozása nem képzelhető el a mezőgazdaság hatékonyságának növelése nélkül. Ez azt jelenti, hogy a nemzeti jövedelemből a mezőgazdaság fejlesztésére szánt összegeket ésszerűbben kell felhasználni, úgy, hogy ne csökkenjen a fajlagos beruházás (egy termékegységet minél kevesebb költséggel állítsunk elő), minél gyorsabban térüljön meg, és minél nagyobb mértékben gyarapítsa a nemzeti jövedelmet. *Más szóval a modern ipari államokra jellemző gazdasági struktúrát minél kevesebb költséggel és minél rövidebb idő alatt érjük el.*

Mezőgazdaságunk eredményességét a fejlett ipari államokéhoz hasonlítva azt tapasztaljuk, hogy még nagyon sok a kellőképpen ki nem aknázott lehetőség — amire egyébként pártunk vezetősége már több ízben felhívta a figyelmet. A Mezőgazdasági Termelőszövetkezetek Országos Szövetsége Tanácsának januári plenáris ülésén tartott beszédében Nicolae Ceaușescu elvtárs ismét kiemelte: „Szamba véve tevékenységünket, nem hallgathatjuk el az általában a mezőgazdaságban és a szövetkezeti mezőgazdaságban mutatkozó és még mutatkozó fogyatékoságokat és hiányosságokat. Kiemelve a jó eredményeket, levonva a tanulságokat és általánosítva mindazt, ami jó volt, s ugyanakkor elemezve a fogyatékoságokat, intézkedve azok mielőbbi felszámolásáért, biztosíthatjuk tevékenységünk javulását, azoknak a feladatoknak a megvalósítását, amelyeket a párt a szocialista mezőgazdaság szüntelen haladásáért jelölt ki.“

A párt főtitkára a továbbiakban elemezte a szemesgabona hektárhozamának alakulását, s rámutatott, hogy az eredmények alatta maradnak a lehetőségeknek, nem felelnek meg a megteremtett műszaki alapnak (gépesítés, kemizálás, öntözés). Nagy figyelmet szentelt az állattenyésztési szektor elemzésének, s számadatokkal szemléltette az állatállomány kedvezőtlen alakulását, nem eléggé körültekintő értékesítését, a takarmányalap biztosításában tapasztalható hiányosságokat. Mezőgazdaságunk tartalékainak kiaknázásához számottevően hozzájárulhat az állattenyésztés korszerű megszervezése.

Az elégtelen hatékonyságnak számos oka van. A szerteágazó okozati összefüggések közül csupán néhány igen jellemzőre és érdekesre szeretnénk röviden kitérni.

Gyors átalakulásban levő mezőgazdaságunk jelenlegi problémája egyelőre nem az, hogy iparrá válik-e vagy sem, hanem az, hogy miképpen illeszkedjen bele a mezőgazdaságban végbemenő műszaki fejlesztés az iparosítás nemzetgazdasági folyamatába. Pillanatnyilag az ipar és a mezőgazdaság között még lényeges különbségek vannak, ami főleg azzal magyarázható, hogy az élelmiszereket és a mezőgazdasági eredetű nyersanyagokat élő szervezetek segítségével állítjuk elő. Egyre inkább érezzük annak az általános műszaki követelménynek a kényszerét, hogy a mezőgazdaságnak ezeket az élő, eleven termelőeszközeit mind nagyobb határfokkal hasznosítsuk. Ez viszont feltételezi, hogy mind elvi síkon, mind a gyakorlatban tisztázzuk a modern belterjesség problémáját.

Nálunk eddig — jogosan — a mezőgazdaság technikai-anyagi bázisának kiépítésére helyezték a hangsúlyt. Ennek eredményeképpen 1950-ben 1165 hektár szántó jutott egy traktorra, jelenleg kb. 100 hektár. A termelőszövetkezetekben egy vetőgépre 100 hektár szálas gabona, egy vetőgépre 90 hektár kukorica és egy gabonakombájra 70 hektár jut. A szántás-vetés majdnem 100 százalékosan gépesítve van, és a többi munkálatok gépesítése is előrehaladott. Jelentősen megnövekedett az egy hektárra jutó műtrágya mennyisége is.

A modern mezőgazdaság egyenlete

Véleményünk szerint az iparilag jól felszerelt mezőgazdaság nemcsak a logikorszerűbb gépekkel, műtrágyával, növényvédőszerrel, keverék-takarmánnyal, öntözőberendezésekkel termel, hanem a feldolgozó iparral való szoros nemesítési és termelésfejlesztési kooperáció folytán korszerű növény- és állatfajtákkal rendelkezik, amelyek a ráfordításokat (költségeket) magas fajlagos hozamokkal (sok jó minőségű termékkel) térítik meg. Kívánatos, hogy olyan fajta növényeket termesszünk, amelyek a gépesítést, kemizálást, öntözést magas hozammal „hálálják“ meg, és olyan állatfajokat tartunk, amelyek minél kevesebb takarmányból minél több húst, tejet, tojást, gyapjút „termeljenek“. *Alacsony fajlagos ráfordítás és magas fajlagos hozam, ez a modern és hatékony mezőgazdaság egyenlete.* Számos ok miatt nálunk a mezőgazdaság sok ágában még inkább a magas fajlagos ráfordítás és az alacsony fajlagos hozam a jellemző, noha sok állami mezőgazdasági vállalat és sok termelőszövetkezet kivétel ez alól. A baj az, hogy a modern és hatékony mezőgazdaságnak ezt az egyenletét még nem sikerült a mezőgazdasági vállalatok többségében általánossá tenni.

A gépesítés és kemizálás térhódításával párhuzamosan a termésátlagok növekvő tendenciáját tapasztaljuk. Ezért szakirodalmunkban, amikor a belterjesség útján megtett lépéseket elemzik, szokványosan a mezőgazdaságban dolgozó traktorok és egyéb mezőgazdasági gépek számát és a felhasznált műtrágya mennyiségét, illetve a növekvő termésátlagokat szokták bizonyításként felhozni. Ez helyes, de nem egyedüli kritérium. A gépesítés, a kemizálás végső soron nem cél, hanem csupán eszköz. A lényeg: ezeknek az eszközöknek a segítségével *mennyivel* jutunk előbbre a mezőgazdasági termelés fokozásában.

A belterjességre vonatkozó hiányos szemlélet miatt hosszú ideig fel sem vetődött a kérdés: a növekvő mezőgazdasági termelés a termékek

költségszintjének csökkenésével jár-e együtt? Pedig a cél nemcsak többet termelni, hanem olcsóbban is. Ezért égetően időszerű, hogy milyen mértékben növekszik a mezőgazdaság alapvető termelőeszközéhez, a termőföldhöz képest az ipari eredetű termelési eszközök részaránya, olyan mértékben válják fontossá és szükségessé a fajlagos ráfordítások csökkentése. A hozamokat — amivel eddig az eredményességet, a hatékonyságot mértük — már nemcsak a területhez, hanem az ipari eredetű termelési eszközök mennyiségéhez és értékéhez képest is növelni kell. Mert ha nem csökken a termelés növekedésével a fajlagos ráfordítás, csupán az történik, hogy a társadalom kevesebb mezőgazdasági dolgozóval termel ugyan, de a megtakarított eleven munkát holt munkával helyettesíti, vagyis a legjobb esetben a mezőgazdasági termék előállításához szükséges társadalmi összmunkaidő mennyisége nem csökken, s ezért a társadalmi munka termelékenysége nem nő, vagyis a mezőgazdasági termékeket sem állítjuk elő olcsóbban. Csupán az eleven és holt munka (gépi munka) aránya változott meg, ez utóbbi javára. Ezzel az arányváltással egy időben a társadalmi munka termelékenységének, más szóval a hatékonyságnak is növekednie kell.

A hatékonyságot tehát legalább három összefüggésben kívánatos megvizsgálni: 1. az egységnyi területre jutó ráfordítás alakulása (mennyi termelőeszköz koncentrálódik egy egységnyi területre); 2. a termelés értéke és a ráfordítás értéke közötti arány (mennyi értékű termelési eszköz szükséges egy bizonyos értékű mezőgazdasági termék előállításához); 3. egy egységnyi területre jutó hozam. Nálunk eddig az első és utolsó összefüggést állították minduntalan előtérbe, a másodikra csak most tereledőtt a figyelem, holott éppen ez az, ami a mezőgazdaság hatékonyságának legpontosabb fokmérője. Már a kezdeti megközelítéskor is kiderül, hogy ez az arány romlik, azaz a befektetések hatékonysága nem nő, hanem csökken. Erre utal N. Belli is a *Probleme economice* 1968. 5. számában közölt tanulmányában.

Mezőgazdaságunk termelésének belterjessé tétele a tudományos-műszaki forradalom korszakában megy végbe. Emiatt a kérdés rendkívül bonyolult lett, s itt elsősorban a mezőgazdaság hatékonyságára gondolunk. A bonyodalmat az okozza, hogy: a) rendkívül megnőtt az azonos eredményeket adó, többnyire eltérő költségigényű, tehát egymással versenyző agrotechnikai lehetőségek száma (például öntözés vagy kemizálás); b) maga a költségzínvonal is igen gyorsan változik, éppen az iparban lejátszódó forradalom hatására; a mezőgazdasági gépek, a műtrágya vagy öntözőberendezés önköltségi ára sem alakul azonosan. Előfordul, hogy az egyik gyorsabban csökken, mint a másiké; c) az egyes termelési eljárások sok esetben helyettesíthetik egymást (gépi vagy vegyszeres gyomirtás).

A korszerű belterjesség ma már *variánsok* kérdése, amelyek közül mindig a leghatékonyabbat, a leggazdaságosabbat kell választani. A központi probléma tehát az, hogy hatékonyan kell gazdálkodni, de nemcsak a földdel, hanem az ipartól kapott eszközökkel is. A föld ugyan megmarad minden tudományos és műszaki haladás ellenére fő termelőeszköznek, de ezt jól megfelelő növényekkel és állatokkal kell értékesíteni. Végso soron ezek azok, amelyeknek egyre több eleven és főleg holt mun-

kát kell átalakítaniuk. Márpedig, ha a világszínvonalhoz hasonlítjuk mezőgazdaságunkat, ez a transzformáció még nem érte el a lehetőségek optimális szintjét. Nagyok még a kihasználatlan lehetőségek.

Iparosítási funkció

A tudományos-műszaki forradalom talaján végbemenő szocialista iparosítás nem öncél, hanem eszköz a társadalmi munkamegosztás fejlesztésére, a termelőerőknek a nemzetgazdaság különböző ágazataiban történő átcsoportosítására, amely a munkatermelékenység társadalmi méretű növekedését biztosítja. Ebben az összefüggésben az iparosítás szerepe a mezőgazdaság belterjesebbé tételében nyilvánvaló. De az már kevésbé ismert, hogy a mezőgazdaságnak is fontos szerepe van az iparosításban. Ugyanis a korszerű műszaki szinten termelő mezőgazdaság nélkülözhetetlen az iparosítás és az általános gazdasági fejlődés szempontjából.

Ha modern ipar mellett kevésbé hatékony a mezőgazdaság, akkor az utóbbi csökkenti az ipar hatékonyságát, és ezzel az egész nemzetgazdaságét is, mivel alacsony határfokkal használja ki az ipari eredetű termelőeszközöket, s emiatt viszonylag magas költségszinten juttat mezőgazdasági eredetű nyersanyagokat az ipar részére. Mivel a korszerű iparosítás nagy lendülettel folyik tovább hazánkban, s talán nincs is messze az idő, amikor a mezőgazdaság fejlesztése hovatovább kulcskérdéssé válik, a mezőgazdaság fejlesztése semmiképpen sem valamilyen iparon kívüli vagy attól elvonatkoztatható törekvés. Ez legfeljebb az iparosítás első szakaszában tűnik annak. Ellenkezőleg, a jelenlegi szakaszban a mezőgazdaság fejlesztése az iparosítás szerves része kell hogy legyen, hiszen itt arányok, a belső piac kérdéséről van szó. A korszerű mezőgazdaság sem megvetendő valutaforrás — amire egyébként pártunk vezetősége már felhívta a figyelmet —, s így végső fokon a mezőgazdaság korszerűsítése *iparosítási* funkciót tölt be, hiszen valutát szerez az iparosítás számára.

A mezőgazdasági termelés hatékonyságának növelésére azért is szükség van, mivel az iparosítással és városiasodással párhuzamosan megnő az igény a mezőgazdaság élelmezési és eltartó képessége iránt. Egyre több ember szükségletét kell egységnyi területről biztosítani. Ez abban nyilvánul meg, hogy az iparosítás fokozásával és a lakosság szám emelkedésével növekszik az egy főre jutó fogyasztás, csökken az egy főre jutó szántóterület. Tehát a fokozódó igényt legjobb esetben azonos területről, de rendszerint kisebb területről kell kielégíteni, amit csak a területi produktivitás (a területegységre jutó tápanyag-mennyiség) fokozásával lehet elérni. Nyitott kérdés tehát: mennyi terület szükséges egy személy eltartásához. Minél nagyobb a határfok, annál kevesebb terület szükséges. A föld termelékenysége viszont csak úgy fokozható, ha a gépi, vegyi (vagyis a műszaki elemek) és a biológiai elemek magas színvonalú összehangolása megvalósul. A mezőgazdaságban ugyanis az ipari eredetű eszközök gyors előretörése csak akkor lesz eredményes, ha ezek segítségével, *biotechnikailag* is sikerül a szükségleteknek megfelelő élelmiszereket előállítani. Ezért a műszaki haladásnak a mezőgazdaságban társulnia kell a biotechnikai fejlődéssel.

A korszerű mezőgazdaságban nemcsak sok gépre, műtrágyára, üzemanyagra, koncentrált takarmányra van szükség, hanem ezek hatékonyságára is, úgy, hogy a végtermék egy egységnyi mennyiségére (például egy kg búzára jutó ráfordítás) minél kevesebb legyen. Ezért, bár fontos az egységnyi területre eső állatsűrűség, ez ma már nem megfelelő mutató. Mert hiába növeljük csak az állatok számát egy gazdaságban, ha nem nő megfelelő arányban a takarmányalap. Akkor az egy állatra jutó hozam — éppen az egy főre jutó takarmánymennyiség miatt — csökken. Az állati termékek mennyisége nem nő, hanem változatlan marad, mivel a csökkenő hozam semlegesíti a létszámnövekedésből adódó előnyt. Sőt, mivel az egy állatra jutó hozam esik, ugyanannyi állati terméket drágábban állítunk elő. Ez pedig nem hogy fokozza, hanem ellenkezőleg, csökkenti a hatékonyságot az illető mezőgazdasági üzemben. Ezért ma már azt kellene kimutatni, mennyi állati fehérjét termelünk egy bizonyos területről, és milyen gazdaságosan termelünk takarmányból ipari nyersanyagot.

Ha jelentősen fokozni akarjuk mezőgazdasági termelésünk hatékonyságát, akkor a kérdést úgy kell megközelíteni, hogy a műszaki haladás a mezőgazdaságban elkerülhetetlen ugyan, de csak potenciális lehetőségként vehető tekintetbe, mivel a technikai vívmányok csupán a biológiai kapacitás révén értékesülnek. Ezért a hatékony mezőgazdaságban a technikai és a biológiai kapacitást összhangba kell hozni, másképp feszültség keletkezik, ez pedig rontja a hatásfokot. Igaz, hogy ezt az egyensúlyt nem könnyű megteremteni.

Az alkotó szemlélet jegyében

A hatékonyabb mezőgazdasági termelés biztosítása — mint kiderül — szemlélet kérdése is. A mezőgazdaságban annál belterjesebb a gazdálkodás, minél több eleven és holt munkát koncentrálnak egy területegységre, és *erről*, illetve *ezzel* minél nagyobb hozamot érünk el.

Vannak még elméleti szakemberek és gyakorló mezőgazdák is, akik, amikor a belterjes mezőgazdaság meghatározását adják, rendszerint megelégednek annak leszögezésével, hogy egy területegységre mind nagyobb mennyiségű eleven és holt munkát kell összpontosítani. E koncepcióban a belterjesség *második* követelménye elsikkad, márpedig a hatékonyságot éppen ez jelzi. Maga a belterjesség ugyanis végső soron nem más, mint hatékonyság. Marx szerint az újratermelés végbemehet extenzíven (ha a munka terét bővítik) és intenzíven (ha a termelőeszközöket hatékonyabbá teszik). Márpedig a hatékonyabbá tétel nemcsak a földre, hanem a termelési eszközök összességére vonatkozik. Éppen ezért a jelenlegi tudományos-műszaki forradalom idején a termőföld kihasználásával sok esetben legalább egyforma jelentőségű lehet az eszközök alkalmazásának határfoka.

Nem elég csak azt tekintetbe venni, hogy nagyobb mennyiségű termelőeszköz koncentráliódik-e egy egységnyi területre, hanem az is lényeges szempont: milyen eredménnyel használják ki. Mert mit ér például, ha a statisztikából kiderül, hogy ennyi és ennyi istállót építettek, ennyivel nőtt az egységnyi területre jutó állatsűrűség, de közben gyenge az állatállomány, a tejtermelés átlaga alacsony?

A mezőgazdálkodás modern szemlélete megköveteli, hogy belterjeségnek ne csak a termelőeszközök koncentrációját tekintsük, hanem hatásfokát is. Ezért figyelembe kell vennünk a belterjes fejlesztés homogeneitását, ami azt jelenti, hogy a belterjesség minden szakaszában (kulcszektorában) megfelelően valósuljon meg, vagyis az egyik szakasz (például takarmánytermelés) belterjességének hatását ne rontsa le valamelyik másik szakasz (például a tejtermelés) külterjessége. A homogeneitásnak ez a hiánya mezőgazdasági vállalatainknál, sajnos, gyakran előfordul. Ismeretes például, hogy a mezőgazdasági vállalatoknál géppel szántanak, géppel vetik el a lucernát, öntözik, majd géppel kaszálják le, de sokhelyütt a szárítás primitív volta miatt takarmányértékéből 30—40% elvész.

Ha csak abból indulunk ki, hogy a belterjesség annál nagyobb, minél nagyobb a területegységre jutó befektetés, az a hiedelem alakulhat ki, hogy a belterjesség növelésének csak a legköltségigényesebb és legeszköz-igényesebb lehetőségeit ismerjük el és alkalmazzuk. Márpedig valószínű, kevesebb költséggel is nagyobb eredményeket lehetett volna elérni, ha nemcsak a befektetések növelésére, hanem ezzel párhuzamosan ezek gazdaságosságára is tekintettel vagyunk.

Nemzetgazdasági összefüggésekben elismerjük, hogy az iparfejlesztés a mezőgazdasági termelés fejlesztésének impulzusa. De az ipar csak akkor valóban előrelendítő hajtóerő, ha a mezőgazdaság igényeit egyre pontosabban fogalmazzuk meg. Ezért a mezőgazdasági használatra szánt ipari eredetű termelőeszközök méretezésekor számításba kell venni a mezőgazdaság különleges viszonyait. A mezőgazdaság műszaki-anyagi alapjának továbbfejlesztésében — éppen az említett okok miatt — nagy jelentősége lesz mezőgazdasági gépparkunk sokrétűbbé tételének; ez lehetővé teszi, hogy a változatos helyi adottságok esetében is gazdaságosan kihasználhatók legyenek.

Ugyanakkor figyelembe kell venni a mezőgazdaság időalapjának kihasználását korlátozó objektív és szubjektív tényezőket, mivel az ipari eredetű termelőeszközök jelentős részének hasznossága szigorúan időhöz kötött. Ismeretes, hogy az ipar egyenletesen termel, a mezőgazdaság viszont idényszerűen használja ki ezeket a termelőeszközöket. Ezért például nem mindegy, hogy egy gabonakombájn mikor készül el, mert ha szeptemberben gördül ki a mezőgazdasági gépgyár kapuján, a jövő év júniusáig várhat arra, hogy felhasználják. Hiába termelnek modern vegyipari üzemek műtrágyát vagy rovarirtószert, amikor mezőgazdaságunknak idényjellegénél fogva már nincs szüksége rá. Itt egy olyan ellentmondás van, amit kiküszöbölni nem lehet, hiszen gépgyáraink nem dolgozhatnak idényszerűen. De csökkenteni lehet ezeket az eltéréseket, úgy, hogy a mezőgazdaságnak szánt termelőeszközöket a lehetőségekhez képest minél nagyobb mértékben szinkronizálják a mezőgazdaság idényjellegével. Ezért a mezőgazdasági gépgyárak negyed- és félévi tervfeladatainak kijelölésekor, valamint a választék-terv összeállításakor több gondot kellene fordítani a mezőgazdasági termelőeszköz-igénylés idényjellegére.

Minőségi döntések

A mezőgazdasági termelés hatékonyságát nagymértékben emeli vagy lerontja az ipari eredetű termelőeszközök minősége, megbízhatósága. Ha

például egy kombajn szeptemberben készül el, csak az első néhány hektár gabona betakarítása után, júniusban derül majd ki, hogy néhány alkatrésze hibás, és emiatt leáll. Ez a kiesés jelentősen csökkenti a gépesítés hatásfokát. Ugyanez vonatkozik a mezőgazdasági géppark karbantartásával és javításával kapcsolatos munkákra is.

A mezőgazdaság műszaki fejlesztése éppen ezért nem egyszerű műszaki feladat, hanem olyan gazdasági elemet is tartalmaz, amelynek segítségével biztosítani lehet a társadalmi célok legkedvezőbb módon és kellő időben történő megvalósítását. Evégett tisztázni kell a műszaki és gazdasági, természeti és biológiai feltételeket, amelyek között a hatékonyság maximális. Itt nem az a lényeg, hogy egy időben hassanak, szinkronizálva legyenek (térben és időben), hanem az optimális kombináció. Vagyis itt már nemcsak az a probléma, hogy például a vetőgépet vontatni kell, hanem ezt olyan géppel végezzék, amely a leggazdaságosabb. Nem kellene használni 65 lóerős traktort olyan munkához, ahol a 40-es is elegendő. Ez a választási lehetőség mind ez ideig nem állt fenn a legtöbb mezőgazdasági üzemben, mivel a hazai traktorpark zöme 65 lóerős. De már kifutottak a 40 lóerős traktorok különböző változatai a brassói traktorgyár kapuján. A kínálkozó lehetőséggel élni kell! Más példa: hiába vetünk géppel alacsony biológiai értékű vetőmagot nem megfelelő időszakban, mert ez nagymértékben rontja a gépesítés hatásfokát, eredményességét.

Az optimális kombináció eldöntése nehéz feladat, mivel itt minőségi döntések kellene, a variánsok egész sorából kell kiválasztani azt, amely a legeredményesebb. Ez viszont magas szakmai műveltséget, jelentős közgazdasági és üzemszervezési felkészültséget igényel. A döntés nem könnyű feladat. Ehhez alaposan tájékozódni kell, s ennek alapján elemezni a tényeket, vagyis a döntést elő kell készíteni. S ami szintén nem lényegtelen szempont: a döntés szellemében kiadott pontos utasítások *ellenőrizendők*. Mindez természetesen korszerű matematikai eljárásokat és megfelelő számítógép-technikát követel.

Az optimális döntések meghozatalához már nem elég a rutin, hanem tudományos körültekintésre van szükség.

*

A felsorolt problémák megoldásában elért haladás nem lebecsülendő. Mezőgazdaságunk fejlődését azonban jelenleg hátráltatja az, hogy a termelési folyamatok nem eléggé szinkronizáltak, az arány nem mindig optimális, vagy a termelés láncszemeiben fellelhető hiányosságok és hibák csökkentik az egész gazdálkodás eredményességét. Idevágóan állapítja meg pártunk főtitkára az 1968. december 16—17-i plenáris ülésen tartott beszédében: „Többet időztem a mezőgazdaságnál, mivel úgy vélem, hogy az rendkívül komoly kérdéseket vet fel; ezeket csupán részben oldottuk meg és ezért továbbra is komoly, mindennapos, szakadatlan munkát igényel.“